نفی احتمال موضوعیت یقین در روایت قاسانی توسط شیخ حسین حلی

فقه الحدیث این روایات و جمعبندی آنها فعلاً بماند. قبل از آنکه آنها را عرض کنم، جلسه قبل احتمالی بود که عرض کردم. محضر شما بیادبی شد. گفتم در ذهن قاصر من این است: احتمال اینکه مکاتبه قاسانی بخواهد اعتبار یقین را بگوید، صفر است. عرض کردم ذهنیت من طلبه این بود. جلسه قبل آقا آدرس را از اصول الفقه فرمودند که ماه مبارک را به رکعتین اولتین تنزیل کرده بودند. اصول الفقه مرحوم آشیخ حسین حلی اینگونه است. تقریباً دوازده جلد است. حالت شرح گونه بر فوائد الاصول استادشان مرحوم نائینی دارد. به جلد نهم، صفحه ۱۰۸ آدرس دادهاند. من خواستم عبارت را ببینم. وقتی دنبالهٔ آن را خواندم خوشحال شدم. دیدم وقتی ایشان مکاتبه را مطرح میکنند به جایی میرسند و میگویند قطع دارم اعتبار یقین به آن معنایی که آقایان گفتهاند، منظور نیست. گفتم خوب شد. ما طلبگی یک چیز گفتیم اما آشیخ حسین در استادی و علمیتشان شکی نیست. آشیخ حسین حلی استاد الاساتید هستند. با آسید محمود شاهرودی هم زمان هستند. با تفاوت یک سال وفات کردند. حدود چهار-پنج سال بعد از مرحوم آقای حکیم وفات کردند. بعد از اینکه توضیح میدهند، میفرمایند:

> 6:10

> **وهذا بعيد للغاية ، بل يكاد ذو الذوق يقطع بعدم كون الرواية مسوقة لبيانه ، هذا. مضافاً إلى ما عرفت مما فيه[1]**

ایشان هم این را فرمودهاند. توضیحات مفصلی دارند. خودتان مراجعه کنید. از چیزهای خوبی هم که در اینجا دارند، چون توضیح کلام استادشان مرحوم نائینی است، فرمودهاند حرف استاد ما –یعنی مرحوم نائینی- در استظهارشان از مکاتبه با صاحب کفایه تفاوت دارد. یعنی احتمال دوم که یقین بهمعنای ماه مبارک باشد، نه یقین به شعبان که محل استصحاب است. فرمودهاند تفاوت حرف آخوند و حرف استاد ما در این است –چه نکات ظریف و قشنگی!- صاحب کفایه فرمودهاند از روایات باب استفاده میشود که رؤیت و یقین، شرط رمضان بودن ماه رمضان است؛ یعنی شرط وجوب است. یعنی اگر رؤیت و یقین به رمضانیت نبود یقین به عدم حکم و عدم وجوب هست. مرحوم نائینی در فوائد الاصول،جلد چهارم، صفحه ۳۶۶، تعبیری دارند که شاگردشان فرمودهاند حرف استاد ما با حرف استادشان فرق میکند.

ایشان فرمودهاند:

> **و قد تواترت الأخبار علی اعتبار الیقین بدخول رمضان فی صحّة الصوم، و علی هذا تکون الروایة أجنبیّة عن باب الاستصحاب، فتأمّل**
>
> **[2]**

«و قد تواترت الأخبار علی اعتبار الیقین بدخول رمضان فی صحّة الصوم»؛ در صحت صوم، نه در وجوب صوم.

خب ببینید از نظر بحث فقهی چقدر فضا عوض میشود. یقین به ماه مبارک شرط وجوب باشد یا شرط صحت باشد؟ خیلی تفاوت میکند. تا میگویید شرط وجوب، یعنی به عالم ثبوت رفتهاید؛ انشاء اولیه؛ اصلاً تا یقین نیامده وجوبی نیست. انشاء وجوب نشده است. بعداً هم بفهمد که فایدهای ندارد، چون حکمی نبوده. اما وقتی شرط صحت میگیریم یعنی یک نحو به مقام امتثال میآید. شما باید یقین به حکم و موضوع آن –ماه مبارک- پیدا کنید، اگر آن یقین را پیدا نکنید صحیح نیست. مثل اینکه در ابتدای صبح وجوب برای حائض میآید. اما اگر بین روز حائض شد حال دیگر شرط صحت را ندارد. شرط وجوب را داشت و بر او واجب بود. اما صوم او صحیح نیست.

---

[1] أصول الفقه ج۹ص۱۱۱

[2] فوائد الاُصول ج۴ ص۳۶۶

بازبینی #1
ایجاد شده 8 ژوئن 2026 15:26:57 توسط ... .
به روزرسانی شده 8 ژوئن 2026 15:31:30 توسط ... .